

Сучасні напрями зарубіжних досліджень у сфері електронного урядування (на прикладі публікацій міжнародного журналу Electronic Government)

УДК 35.078:681.518

В.М. Дрешпак

doi: 10.15421/15201713

*Дніпропетровський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президенті України,
Дніпро, Україна*

Досліджено сучасні тенденції щодо вивчення світовим науковим співтовариством проблематики електронного урядування на основі аналізу публікацій у міжнародному науковому журналі Electronic Government. Зазначено, що особливістю досліджень у сфері електронного урядування є те, що ця сфера невинно та динамічно змінюється під впливом багатьох факторів глобального масштабу, модернізується разом з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та суспільних відносин. Це вимагає більшого ступеня інтеграції українських досліджень у галузі публічного управління та адміністрування до загально-світового наукового контексту. Установлено, що в статтях журналу Electronic Government провідна увага приділяється тематиці, пов'язаній з проблемами техніко-технологічної та соціально-гуманітарної складових функціонування та розвитку електронного урядування, питаннями методології та методики впровадження електронного уряду, безпеки в системах електронного урядування. Рекомендовано орієнтувати дослідження у галузі знань «Публічне управління та адміністрування» щодо електронного урядування не лише на вирішення актуальних завдань суб'єктів управління, але й на розв'язання проблем широкого використання технологій електронного урядування громадянами.

Ключові слова: публічне управління; електронний уряд; електронна демократія; інформаційно-комунікаційні технології; інформаційне суспільство

Modern trends in international researches in the sphere of electronic governance (in the case of publications of the international journal Electronic Government)

V. M. Dreshpak

*Dnipropetrovsk regional institute of public administration of National academy
for public administration under the President of Ukraine, Dnipro, Ukraine*

Current trends of studying the problems of electronic government by world scientific community have been revealed in the article using the analysis of publications in the international journal Electronic Government. It has been noted that the peculiarity of modern research in the sphere of electronic government is that this sphere is changing constantly and dynamically under the influence of many factors and is being modernized together with the development of information and communication technologies and social relations. This requires a bigger degree of integration of Ukrainian researches in the sphere of public administration with the global scientific context, more active introduction of the foreign researches' materials on electronic government issues to the scientific Ukrainian use, study of foreign approaches on publications in scientific periodicals of the industry. The survey was conducted on the basis of Electronic Government, an International Journal, which has been published since 2004 in the UK and is submitted to the international Scientometrics Scopus database and publishes materials in the sphere of «Public administration». It has been found that the key topics of the journal relate to the current practice and studies of various aspects of electronic government in different countries. In particular, the analyzed publications of 2015 - 2017 years provide a broad picture of the situation with e-government in the world and reveal specific problems of

Цитування даної статті: Дрешпак В.М. Сучасні напрями зарубіжних досліджень у сфері електронного урядування (на прикладі публікацій міжнародного журналу electronic government) / В.М. Дрешпак // Аспекти публічного управління. – 2017. – Т. 5. – № 5-6(43-44). – С. 17-26.

Citation of this article: Dreshpak, V. M., 2017. Suchasni napryamy zarubizhnykh doslidzhen' u sferi elektronnoho uryaduvannya (na prykladi publikatsiy mizhnarodnoho zhurnalu electronic government) [Modern trends in international researches in the sphere of electronic governance (in the case of publications of the international journal Electronic Government)]. Public administration aspects 5, 5-6(43-44), 17-26. doi: 10.15421/15201713 (in Ukrainian).

Peer-reviewed, approved and placed: 12.04.17

different states according to the level of development of their e-government powers. The authors of these articles are scientists from 24 countries. They have studied the problems of electronic government in 14 states and the global problems of electronic government. For example, the magazine focuses on issues related to technological, social and humanitarian components of functioning and development of electronic governance, issues of methodology and methods of implementation of electronic government, security in systems of electronic government. As a result, it has been recommended by the author to focus researches of Ukrainian scientists in the sphere of «Public Management and Administration» concerning electronic government not only on solving urgent challenges of management subjects, but also on solving problems of widespread use of electronic government technologies by citizens, and on solving the security issues in electronic government systems, local problems of implementation, operation and development of electronic government at the level of local communities.

Keywords: public administration; electronic government; electronic democracy; information and communication technologies; information society

Современные направления зарубежных исследований в сфере электронного управления (на примере публикаций международного журнала *Electronic Government*)

В.М. Дрешпак

*Днепропетровский региональный институт государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины,
Днепр, Украина*

Исследованы современные тенденции по изучению проблематики электронного управления мировым научным сообществом на основе анализа публикаций в международном научном журнале *Electronic Government*. Указано, что особенностью исследований в сфере электронного управления есть то, что эта сфера неуклонно и динамично изменяется под влиянием многих факторов глобального масштаба, модернизируется вместе с развитием информационно-коммуникационных технологий и общественных отношений. Это требует большей степени интеграции украинских исследований в отрасли публичного управления и администрирования в общемировой научный контекст. Установлено, что в статьях журнала *Electronic Government* ведущее внимание уделяется тематике, связанной с проблемами технико-технологической и социально-гуманитарной составляющих функционирования и развития электронного управления, вопросами методологии и методики внедрения электронного правительства, безопасности в системах электронного управления. Рекомендовано ориентировать исследования в отрасли знаний «Публичное управление и администрирование», касающиеся электронного управления, не только на решение актуальных задач субъектов управления, но и на решение проблем широкого использования технологий электронного управления гражданами.

Ключевые слова: публичное управление; электронное правительство; электронная демократия; информационно-коммуникационные технологии; информационное общество

Постановка проблеми. В умовах розвитку інформаційного суспільства та модернізації публічного управління увагу науковців, які займаються проблематикою державного управління, все частіше привертає проблематика, пов'язана зі сферою електронного урядування. Особливістю досліджень цієї сфери є те, що вона, як об'єкт вивчення, неупинно та динамічно змінюється, модернізується разом з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та суспільних відносин, знаходячись під впливом багатьох факторів глобального масштабу. Це обумовлює швидке старіння отриманих знань і спонукає дослідників більш оперативно обмінюватися результатами наукових досліджень, а

практиків – шукати для реалізації найновіші ідеї. До того ж, надзвичайно важливим для дослідників і фахівців зазначеної сфери є розуміння загальноосвітнього контексту тенденцій розвитку електронного урядування. Зокрема, вивчення та порівняльний аналіз розвитку електронного урядування у різних країнах світу, що здійснюється кожні два роки Департаментом з економічних і соціальних питань ООН (UNDESA) за індексом розвитку електронного уряду EGDI (E Government Development Index) [22], формує своєрідну атмосферу змагальності між національними урядами та організаціями цієї сфери, стимулює до вивчення та поширення провідного досвіду інших держав, не дозволяє зацикли-

тися суто на національній проблематиці та специфіці електронного урядування.

З урахуванням зазначеного, успішність планування та здійснення наукових досліджень щодо електронного урядування в Україні, а відтак і актуальність для вітчизняної практики публічного управління отриманих результатів значною мірою залежатиме від того, наскільки тематика праць українських учених відповідатиме світовим тенденціям.

Актуальність цього дослідження також обумовлена необхідністю: більшої інтеграції вітчизняних досліджень у галузі публічного управління та адміністрування в цілому до загальносвітового наукового контексту; активнішого введення в український науковий обіг матеріалів зарубіжних досліджень з сучасної проблематики публічного управління, зокрема щодо різних аспектів формування, використання та розвитку інструментів електронного урядування; вивчення зарубіжних підходів щодо видання наукової періодики зазначеної галузі, що дозволить просувати українські наукові видання з публічного управління та адміністрування до міжнародного науково-інформаційного простору.

Аналіз досліджень і публікацій. Спеціальних наукових розвідок українських науковців, аналітичних оглядів щодо актуальних напрямів зарубіжних досліджень у галузі електронного урядування на цей час нами не виявлено. Разом з тим, у кожній науковій праці, присвяченій окремим аспектам електронного урядування та електронної демократії, безперечно досліджуються ті чи інші напрями вивчення окремих складових зазначеної проблематики. Результати таких досліджень подані у працях Н. Грицяк, В. Дзюндзюка, І. Жилияєва, О. Карпенка, П. Клімушина, О. Орлова, С. Полумієнка, А. Семенченка, А. Серенка, С. Чукут, інших науковців. Разом з тим, зазначені вище умови вимагають постійного моніторингу та багатоаспектного аналізу фахових зарубіжних наукових праць за сучасними напрямками досліджень електронного урядування, що й обумовлює актуальність цього дослідження.

Метою дослідження є виявлення сучасних тенденцій у вивченні світовим науковим співтовариством проблематики електронного урядування на основі аналізу публікацій у спеціалізованому між-

народному журналі Electronic Government.

Виклад основного матеріалу. Це дослідження ґрунтується на вивченні публікацій міжнародного журналу Electronic Government [9] («Електронний уряд») за 2015 – 2017 роки. Міжнародний науковий журнал Electronic Government є щоквартальником і виходить у світ з 2004 року у Великобританії у видавництві Inderscience Publishers, внесений до міжнародної наукометричної бази даних Scopus і публікує матеріали у галузі «Публічне управління». До речі, це не єдине видання такого профілю у зазначеному видавництві. Із 2007 року тут також щоквартально виходить International Journal of Electronic Governance [12] («Міжнародний журнал з електронного урядування»), що також внесений до міжнародної наукометричної бази даних Scopus і публікує результати досліджень у галузі «Публічне управління». На окремих етапах нашого дослідження ми будемо порівнювати деякі параметри цих двох журналів, що дозволить виявити притаманні їм спільні та відмінні риси, а також виявити певні тенденції та підходи, характерні для таких наукових видань.

Ключова тематика журналу Electronic Government стосується саме поточної практики та досліджень різних аспектів електронного урядування. При цьому акцентується не лише на техніко-технологічних аспектах зазначеної проблематики. Значна увага приділяється соціальним і гуманітарним складовим упровадження, застосування та розвитку електронного урядування. Так, до провідної тематики журналу редколегією віднесено такі питання:

- проблема цифрового розриву, соціальна ізоляція людини в інформаційну добу, розвиток інформаційних технологій у сільській місцевості;
- ефективність, прозорість, безпека і довіра в сучасному інформаційному просторі;
- електронне урядування, електронна демократія та електронне голосування;
- електронні платежі, державні закупівлі та електронне оподаткування;
- реінжиніринг адміністративних процесів, планування ресурсів підприємств та мереж постачання;
- взаємодія «людина-комп'ютер»;
- сховища даних, автоматична ідентифікація об'єктів;

- системи управління знаннями, інноваційність в інтелектуальному (електронному) уряді;
- інтеграція інфраструктури і сумісність систем електронного урядування;
- мобільне або «всюдисуще» місто /супільство;
- електронна готовність та електронні бізнес-моделі;
- «смарт»-уряд;
- Інтернет речей (IoT) в державних послугах;
- застосування хмарних обчислень в управлінні;
- програмне забезпечення як послуга (SAAS), платформа як послуга (PaaS) та інфраструктура як послуга (MAAN).

Для порівняння, в International Journal of Electronic Governance як пріоритетні редакцією визначено такі тематичні напрями:

- електронні: нормотворчість, вироблення державної політики, демократичні процеси на всіх рівнях;
- цифрове громадянство, електронна деліберация, цифрові технології досягнення консенсусу;
- розширення цифрових можливостей для участі громадян, електронна комунікація під час формування політики та демократичного управління;
- електронне урядування: платформи, цифровий зв'язок, дефіцит демократії;
- електронне корпоративне управління та дипломатія, електронне урядування у віртуальних організаціях;
- багаторівневе та національне електронне управління: державне, корпоративне, неполітичне;
- електронне самоврядування та співробітництво, саморегульовані Інтернет-спільноти та мережі;
- відкриті, саморегульовані моделі, модель «рівний-рівному», міжгалузеві теорії;
- комунікаційні технології, технології змісту, технології взаємодії, когнітивні технології;
- моделювання процесів, ділові ігри;
- громадська, політична, інституційна легітимація;
- організаційний, навчальний, юридичний, фінансовий аспекти електронного урядування;
- соціальні аспекти, віртуальна соціальна

поведінка, побудова спільнот;

- психологічні та когнітивні аспекти, віртуальне пізнання, розуміння, формування ідентичності;
- особистий досвід у сфері електронного урядування.

Тобто, на відміну від журналу Electronic Government, в International Journal of Electronic Governance передбачається приділяти більше уваги питанням, які в Україні нині більше відносяться до сфери електронної демократії, електронного залучення громадськості, участі громадян в управлінні публічними справами з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, функціонування та розвитку спільнот у віртуальному просторі. А спільним є те, що значний масив тем обох видань знаходиться у проблемному просторі саме соціальних, а не технічних наук.

Редактором журналу Electronic Government є доктор Юнь Вей (June Wei), професор кафедри менеджменту та інформаційних систем управління бізнес-коледжу в Університеті Західної Флориди (США). Вона відома як фахівець-практик у галузі корпоративних інформаційних систем, ступінь доктор філософії отримала в дослідницькому Університеті Пердью (штат Індіана, США). Її наукові інтереси стосуються питань: інформаційної безпеки, зокрема безпеки в системах мобільного зв'язку; діяльності людини у сфері Інтернет-комерції, електронного бізнесу; розробки корпоративних інформаційних систем; обробки людиною інформації для аналізу когнітивних завдань. Також доктор Юнь Вей є редактором таких інших видань, як International Journal of Mobile Communications та International Journal of Electronic Finance, членом редколегії низки видань у галузі електронного підприємництва й інформаційної безпеки.

До складу редколегії також входить ще 37 осіб – провідних науковців, що представляють університети різних країн світу, а саме: 13 – США, 5 – Великої Британії, 3 – Канади, 2 – Греції, 2 – Словенії, 2 – Тайваню, по одному – Австралії, Бразилії, Ірландії, Італії, Китаю, Малайзії, Південно-Африканської Республіки, Таїланду, Туреччини, Фінляндії. Таким чином, видання готується справді міжнародною командою фахівців, що свідчить про його авторитет і масштабність.

Для порівняння, редактором International Journal of Electronic Governance є доктор Дімітріс Гускос (Dimitris Gouscos), професор факультету комунікацій та медіадосліджень Афінського університету (Греція), науковими інтересами якого є: застосування цифрового зв'язку у відкритому управлінні, медіа для розширення громадської участі, інтерактивні та ігрові технології навчання. До редакційної ради входить 27 членів, які представляють: Велику Британію, США (по 5 осіб), Грецію (4 особи), Індію, Німеччину (по 2 особи), а також: Австралію, Бельгію, Данію, Іспанію, Канаду, Чилі, Швейцарію, Швецію, Фінляндію.

Матеріали міжнародного журналу Electronic Government 2015 року публікувалися у номерах 3 та 4 частини 10, де було вміщено 10 статей, а протягом 2016 року у чотирьох номерах частини 11 було опубліковано 20 статей, на момент підготовки цієї статті опубліковано також перший номер журналу за 2017 рік. Таким чином, для подальшого аналізу нами обрано 35 публікацій. З них – 17 написані одним автором, інші – у співавторстві – від 2 до 4 авторів, у тому числі 7 статей підготовлено міжнародними авторськими колективами.

Для порівняння зауважимо, що International Journal of Electronic Governance за цей же час опублікував 29 матеріалів у семи номерах (три – у 2015 і чотири номери – у 2016 році). При цьому чотири номери за цей період були подані як спеціальні тематичні випуски, підготовлені гостьовими редакторами.

Загалом же опубліковані у журналі Electronic Government протягом 2015 – 2017 років 35 статей підготовлені 82 дослідниками, які представляють наукові та навчальні заклади таких країн: Індія – 15 авторів, США – 7, Португалія, Малайзія – по 6, Бразилія – 5, Йорданія – 4, Індонезія – 4, Німеччина – 4, Пакистан – 4, Гана – 3, Італія – 3, Тайвань – 3, Алжир – 2, Гонконг – 2, Кіпр – 2, Нова Зеландія – 2, Фіджі – 2, Аргентина, Естонія, Іспанія, Китай, Об'єднані Арабські Емірати, Оман, Саудівська Аравія – по одному автору. Отже, в журналі представлені автори з 24 країн усіх частин світу, що дозволяє мати багатоманітне уявлення про сучасні світові проблеми та тенденції в розвитку електронного урядування, різні дослідницькі підходи, а також підтвер-

джує дійсно міжнародний статус видання.

Щодо «територіальної прив'язки» тематики матеріалів, то слід зазначити, що переважна більшість опублікованих статей побудована на результатах досліджень досвіду, конкретних проблем чи тенденцій, які виявлено авторами в тій чи іншій країні. На наш погляд, лише вісім матеріалів мають загальний характер, тобто розглядають різні аспекти сфери електронного урядування, притаманні багатьом сучасним державам чи ґрунтуються на результатах порівняльних досліджень. Інші ж публікації побудовані на матеріалах, що переважно стосуються функціонування та розвитку електронного урядування в: Індії (6 статей), Португалії (3), Китаї (3), Бразилії (3), Йорданії (2), США (2), а також – Алжирі, Аргентині, Гані, Індонезії, Малайзії, Омані, Пакистані, Фіджі – по одній статті. Проте, зауважимо, це не значить, що описані тут результати досліджень можуть мати практичний інтерес лише для вказаних країн. Висновки та рекомендації, вміщені у цих статтях, є цікавими як досвід і можуть бути застосовані та розвинуті під час дослідження подібної проблематики, зокрема, в українських умовах.

Для розуміння ступеня значущості проблем, які досліджувалися авторами опублікованих статей, у загальносвітовому контексті формування інформаційного суспільства, на наш погляд, доцільно врахувати й такий показник як, рівень розвитку електронного урядування у зазначених вище країнах. Зокрема, в останньому рейтингу ООН щодо індексу розвитку електронного уряду EGDI [22] ці країни мають такі ранги та посідають такі рівні: США (12, дуже високий), Португалія (38, високий), Аргентина (41, високий), Бразилія (51, високий), Малайзія (60, високий), Китай (63, високий), Оман (66, високий), Йорданія (91, високий), Фіджі (96, середній), Індія (107, середній), Індонезія (116, середній), Гана (120, середній), Алжир (150, середній), Пакистан (159, середній). Для порівняння, Україна в цьому ж рейтингу має 62 ранг, що відповідає високому рівню. Тобто, в журналі Electronic Government вміщено публікації, які дійсно дають широке уявлення про стан електронного урядування у світі та висвітлюють проблеми, характерні для різних за ступенем розвитку електронного уряду держав. Серед іншого це дає багатий матеріал для подальших порівняльних досліджень.

Також прикметною є висока активність індійських дослідників попри те, що власне Індія на цей час у світовому рейтингу розвитку електронного уряду посідає середній рівень. З урахуванням темпів розвитку ІТ-індустрії у цій країні та підвищеної уваги науковців до питань розвитку саме електронного урядування, можливо, у недалекому майбутньому Індія суттєво поліпшить свої показники у цьому рейтингу, а її досвід у даній сфері буде надзвичайно цінним для інших держав.

Важливим аспектом нашого дослідження є аналіз тематики досліджуваних статей. Ми свідомо відійшли від аналізу опублікованих у журналі матеріалів через призму редакційної тематики, зокрема через те, що окремі публікації достатньо складно однозначно віднести до тих чи інших тематичних категорій і через те, що в такий спосіб складно продемонструвати ключові результати представлених у журналі досліджень. Тому цей аналіз ми провели за двома параметрами, що дозволили виявити: 1) яким саме складовим аспектам електронного урядування більшою мірою приділяють нині увагу дослідники з різних країн та 2) які конкретні проблеми намагаються вирішити на цей час науковці.

Отже, насамперед тематику публікацій ми розглянули у розрізі техніко-технологічної, соціально-гуманітарної та політико-правової складових електронного урядування. Отримані результати аналізу, на наш погляд, будуть актуальні для України особливо під час визначення переліку компетентностей для фахівців із електронного урядування, розробки навчальних програм. Адже час від часу виникають дискусії, яка зі складових електронного урядування при цьому має домінувати: технічна, орієнтована на знання технічних і технологічних особливостей систем електронного урядування, вміння їх будувати, підтримувати та розвивати; соціально-гуманітарна, що зорієнтована на розвиток знань і умінь користувачів цих систем, пов'язаних з їх використанням та впровадженням в публічно-управлінську та суспільну практику; політико-правова, пов'язана зі знаннями й вміннями, необхідними для формування національної політики та відповідних регіональних програм електронного урядування, їх законодавчого і нормативно-правового забезпечення.

Наше дослідження продемонструвало, що

техніко-технологічні аспекти функціонування та розвитку електронного уряду, підходи до подолання технічних проблем у розвитку електронного урядування та конкретні технічні рішення для застосування у межах електронного уряду представлені в 15 статтях. Показовою щодо цієї тематичної категорії, наприклад, може бути стаття, виконана групою дослідників з університету «Mediterranea» регіону Калабрія (Італія), де запропоновано вирішення актуальної на сьогодні для багатьох держав проблеми визначення меж збереження конфіденційності в мережах електронної участі під час аналізу громадської думки [5]. Адже нині використання інформаційно-комунікаційних технологій є основою для участі громадян в управлінні певною спільнотою. Проте, як наголошують автори статті, існує нетривіальний компроміс між безпекою та конфіденційністю, а також потребами і можливостями аналізу громадської думки органами публічного управління. Адже з одного боку, громадянам має бути забезпечено конфіденційність, а з іншого – під час прийняття управлінських рішень урядовці мають максимально враховувати конкретну думку конкретних громадян. Відтак, у цій статті запропоновано можливий підхід до розв'язання вищезказаного компромісу завдяки розробці, яка спирається на існуючі соціальні мережі, працює через криптографічні протоколи і при цьому забезпечує анонімність громадян, дозволяючи одночасно здійснювати аналіз громадської думки.

Соціально-гуманітарні аспекти, зокрема щодо сприйняття та використання інструментів електронного урядування як громадянами, так і публічними службовцями розкрито у 14 проаналізованих публікаціях. Зокрема, прикладом статті цієї тематичної категорії може бути дослідження, яке представили йорданські дослідники Імад Абу-Шанаб та Шата Хейдер (Emad Abu-Shanab, Shatha Haider) з університету Yarmouk [1]. Вони виявили основні фактори, що впливають на сприйняття «мобільного уряду» громадянами Йорданії. Як зауважують автори публікації, мобільні технології надають користувачам нові можливості отримати вигоди від публічних послуг з будь-якого місця і в будь-який час. Використання мобільних телефонів для доступу до цих послуг, і особливо використання SMS-послуг, мають вирішальне значення

для громадян. Як продемонструвало проведення опитування, позитивний вплив на наміри скористатися послугами «мобільного уряду» справляють такі фактори як корисність, легкість використання, соціальний вплив, відчуття чуйності та спільності. Негативним фактором для сприйняття «мобільного уряду» опитані назвали вартість послуг.

Політико-правові аспекти упровадження електронного урядування, зокрема проблеми вибору найбільш ефективних моделей електронного урядування тощо, досліджуються у 6 публікаціях. Наприклад, важливі, на наш погляд, питання досліджено у статті М. М. Нільсена (Morten Meyerhoff Nielsen) з Таллінського технологічного університету, де аналізуються окремі моделі та досвід євразійських держав з надання громадянам послуг в електронній (цифровій) формі [17]. Зокрема, на основі статистичних даних з 18 країн автором продемонстровано лінійну залежність між доступом до Інтернету та частотою його використання, а також між користуванням Інтернетом і схильністю користуватися послугами приватного сектора, наприклад онлайн-банкінгом. Проте, на думку дослідника, це не означає автоматичного переходу державного сектора до надання електронних послуг. Автором цієї статті проаналізовано 30 еталонних моделей електронного уряду у контексті того, які пропонуються ними рішення щодо надання електронних послуг і як пояснюється їх відсутність Інтернет-користувачеві. Також у статті виокремлено три прогалини в сучасних дослідженнях електронного уряду, що не дозволяють на цей час дати обґрунтованих пояснень низці питань, а саме: 1) які змінні позитивно впливають на використання електронних послуг і чи є ця кореляція статистично доведена; 2) яким є ступінь забезпечення успішного надання і використання електронних послуг за певної моделі управління і співробітництва; 3) як порівняти існуючі моделі електронного урядування за критеріями їх прогресивності, якщо на сучасному етапі вони оцінюються хіба що з точки зору пропозиції, технології та вирішення організаційних питань.

Таким чином, можна стверджувати, що в публікаціях журналу *Electronic Government* увага приділена передусім тематиці, що розкриває проблеми техніко-технологічної та соціально-гуманітарної складових функціо-

нування та розвитку електронного урядування. Разом з тим, окремі питання, насамперед стратегічного плану, також стосуються й тем політико-правової складової.

Для порівняння, уже згадані вище спеціальні тематичні випуски *International Journal of Electronic Governance* були присвячені питанням: просування уряду з використанням інструментів електронної участі та соціальних мереж; методології, технології та інструментів включення в електронному уряді; електронного урядування та відкритого суспільства в Євразії; електронної участі (зокрема, питання ідентифікації в мережах електронної участі, аналіз контенту та впливів соціальних мереж і медіа). Тобто, у цьому журналі виразна тематична перевага виявилася на боці соціально-гуманітарної складової, далі за кількістю матеріалів більш привабливим для дослідження авторами цього видання був політико-правовий аспект електронного урядування. Аналіз тематики інших публікацій *International Journal of Electronic Governance* підтвердив зазначену тенденцію. Лише окремі матеріали у цьому журналі можна віднести до проблематики, пов'язаної з техніко-технологічними складовими електронного урядування.

Щодо конкретної проблематики, яку нині розв'язують науковці, чії праці були опубліковані у 2015 – 2017 роках у міжнародному журналі *Electronic Government*, то наше дослідження виявило такі провідні напрями: методологія та методика впровадження електронного уряду (8 статей); безпека в системах електронного урядування (6); технології електронної взаємодії між органами публічної влади, органами публічної влади й громадянами (4); соціальні медіа, соціальні мережі та їх використання в публічному управлінні (4); формування та розвиток інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури електронного урядування (4); формування та розвиток «мобільного уряду» (4); розробка, функціонування, модернізація веб-сайтів органів публічної влади (3). Інші статті присвячені окремим темам.

Деталізуємо тематику провідних напрямів досліджень. До публікацій щодо методології та методики впровадження електронного уряду ми віднесли статті, де розкрито методологічні підходи до вивчення моделей електронного уряду та його впровадження,

сприйняття та використання інструментів електронного уряду в цілому й окремих його складових громадянами та безпосередньо державними службовцями, огляди наукових досліджень з електронного урядування [1; 3; 4; 7; 18; 19; 21]. На наш погляд, ці публікації будуть корисними українським дослідникам насамперед з метою розширення методологічного інструментарію та вивчення сучасних зарубіжних підходів до розв'язання актуальних проблем у сфері електронного урядування.

Безпековий напрям представлено переважно публікаціями з питань конфіденційності інформації, захисту персональних даних в системах електронного урядування. На кожній з них варто акцентувати окремо. Так, вище ми вже звертали увагу на статтю італійських дослідників щодо підходів до вирішення проблеми збереження конфіденційності в мережах електронної участі під час аналізу громадської думки [5]. Концептуальні підходи щодо захисту персональних даних під час взаємодії з використанням платформ електронного уряду для забезпечення прийнятного рівня довіри між усіма сторонами-учасниками цієї взаємодії представили кіпрські вчені [10]. Реалізація масштабного урядового проекту Aadhaar зі створення єдиної бази даних про громадян Індії з використанням технології унікальної ідентифікації (UID) обумовила проведення дослідження проблеми сприйняття UID індійськими громадянами, а його результати довели високий рівень сприйняття технологій громадянами та підтвердили їх готовність до прийняття й використання UID [6]. Привертає увагу й дослідження політики та практики забезпечення конфіденційності у процесі функціонування місцевих електронних урядів Португалії. Автори статті на основі вивчення сайтів усіх 308 португальських муніципалітетів та порівняння отриманих даних з результатами міжнародних досліджень, дійшли до висновку, що тільки 26% муніципалітетів забезпечують виконання своїх програмних декларацій про конфіденційність [8]. Актуальними на сьогодні, у тому числі й для України, видаються й представлені у журналі інші дослідження за цим напрямом: питань безпеки урядових веб-сайтів, що було проведено на основі тестування на проникнення для вивчення вразливостей і експлоїтів основних веб-сайтів електронного уряду Йорданії [2], а також комплексного

підходу до підвищення ефективності криптографічних алгоритмів [16]. За нашим припущенням, висока увага дописувачів журналу Electronic Government до безпекової тематики може бути обумовлена ще й колом наукових інтересів редактора цього видання, про що ми зазначали вище. Проте, в сучасних умовах зростання глобальних кіберзагроз велика увага до цих тем є не випадковою й потребує подальшого посилення і в Україні також.

Серед інших тематичних напрямів, представлених чотирма й менше статтями, на нашу думку, заслуговують на особливу увагу українських науковців дослідження щодо використання та розвитку технологій «мобільного уряду». Зокрема, у цьому контексті привертають увагу дослідження індійських учених, що стосуються: досвіду трансформації електронного урядування в м-урядування у декількох штатах Індії [20], оцінювання рівня мобільної веб-доступності сайтів державних установ [14]. На наш погляд, сучасний стан та перспективи розвитку інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури України також спонукає більше уваги приділяти саме розвитку мобільних технологій в електронному урядуванні.

Слід звернути увагу також і на те, що місцевому рівню електронного уряду серед проаналізованих матеріалів журналу присвячено 7 публікацій, тобто 20 % від усієї кількості. Наприклад, показовою є стаття дослідників з Бразилії та США щодо моделей і прикладів упровадження електронного уряду на рівні міст, де продемонстровано переваги та недоліки різних моделей і представлено детальний аналіз факторів успішної реалізації таких проєктів [15].

Висновки. Здійснене дослідження, не претендуючи на максимальну повноту охоплення матеріалів і публікацій з електронного урядування, що з'являються нині у світі, дозволяє разом з тим виявити основні тенденції досліджень у цій сфері, що виконуються зарубіжними науковцями у галузі «Публічне управління». Обраний об'єкт дослідження – Міжнародний науковий журнал Electronic Government – є показовим міжнародним фаховим виданням, оскільки відповідає ustalеним вимогам до наукових видань, параметрам тематичної збалансованості, збалансованості в представленні проблем різних за ступенем розвитку електронного урядування країнах.

Він готується до друку міжнародною командою провідних фахівців і зорієнтований на прикладні та теоретичні питання сфери електронного урядування. Дослідження щодо електронного урядування, результати яких опубліковані в цьому журналі, хоча й зосереджені на конкретних проблемах, характерних для окремих держав, проте враховують загальносвітовий контекст і сучасні тенденції цієї сфери.

У статтях журналу *Electronic Government* провідна увага приділяється тематиці, пов'язаній з проблемами техніко-технологічної та соціально-гуманітарної складових функціонування та розвитку електронного урядування. Меншою мірою розкрито тематику щодо політико-правових аспектів електронного урядування. Найбільшу увагу авторами публікацій приділено питанням методології та методики впровадження електронного уряду, безпеки в системах електронного урядування. При цьому у публікаціях останніх двох років охоплено далеко не всі тематичні напрями, запропоновані для дослідження редакцією журналу. На основі отриманих результатів можемо сформулювати такі рекомендації для українських дослідників, які вивчають проблематику, пов'язану зі сферою електронного урядування:

- дослідження щодо електронного уряду-

вання у галузі знань «Публічне управління та адміністрування» доцільно орієнтувати не лише на вирішення актуальних завдань власне суб'єктів управління, але й на розв'язання проблем соціально-гуманітарного плану, у тому числі пов'язаних із просуванням технологій електронного урядування, формування атмосфери довіри до них у громадян тощо;

- значної уваги дослідників, особливо в сучасних умовах, вимагають питання безпеки в системах електронного урядування, розглядати які доцільно не лише з позицій техніко-технологічної складової, але й у розрізі соціально-гуманітарного аспекту;

- актуальності набувають теми, пов'язані з розв'язанням локальних проблем упровадження, функціонування та розвитку електронного уряду, зокрема українським дослідникам варто приділяти увагу конкретним складовим електронного урядування та розвитку його на місцевому рівні, зокрема у межах певних територіальних громад;

- важливим і невідкладним завданням українських науковців є формування авторських колективів для підготовки та подання наукових статей до фахових зарубіжних видань – це, на наш погляд, серед іншого також сприятиме просуванню України у міжнародному рейтингу розвитку електронного урядування.

REFERENCES:

1. Abu-Shanab, E., Haider, S., 2015. Major factors influencing the adoption of m-government in Jordan. *Electronic Government, an International Journal*. 11(4), 223–240.
2. Alsmadi, I., Abu-Shanab, E., 2016. E-government website security concerns and citizens' adoption. *Electronic Government, an International Journal*. 12(3), 243–255.
3. Azmi, A.C., Aziz N. F., 2015. Trust, justice and the continued use of e-filing. *Electronic Government, an International Journal*. 11(3), 207–222.
4. Banerjee, P. K., Ma, L.C.K., Shroff, R.H., 2015. E-governance competence: a framework. *Electronic Government, an International Journal*. 11(3), 171–184.
5. Buccafurri, F., Fotia, L., Lax, G., 2015. A privacy-preserving e-participation framework allowing citizen opinion analysis. *Electronic Government, an International Journal*. 11(3), 185–206.
6. Chauhan, S., Kaushik, A., 2016. Evaluating citizen acceptance of unique identification number in India: an empirical study. *Electronic Government, an International Journal*. 12(3), 223–242.
7. Dias, G.P., 2016. A decade of Portuguese research in e-government: evolution, current standing, and ways forward. *Electronic Government, an International Journal*. 12(3). 201–222.
8. Dias, G.P., Gomes, H., Zúquete, A., 2016. Privacy policies and practices in Portuguese local e-government. *Electronic Government, an International Journal*. 12(4), 301–318.
9. *Electronic Government, an International Journal*. Retrieved from URL : <http://www.inderscience.com/info/inarticleloc.php?jcode=eg&year=2016&vol=12&issue=1>.
10. Gjermundrød, H., Dionysiou, I., 2015. A conceptual framework for configurable privacy-awareness in a citizen-centric eGovernment. *Electronic Government, an International Journal*. 11(4), 258–282.
11. Gupta, K.P., Singh, S., Bhaskar, P., 2016. Citizen adoption of e-government: a literature review and conceptual framework. *Electronic Government, an International Journal*. 12(2), 107–141.

12. International Journal of Electronic Governance. Retrieved from URL : <http://www.inderscience.com/jhome.php?jcode=ijeg#issue>
13. June Wei's Home Page. University of West Florida. Retrieved from URL : <http://uwf.edu/jwei/>
14. Kaur, A., Dani, D., 2017. Mobile web accessibility readiness of government websites using diagnostic tools: an exploratory study. *Electronic Government, an International Journal*. 13(1), 1–30.
15. Madeira, G., Guimaraes, T., Souza Mendes, L., 2016. Assessing some models for city e-government implementation: a case study. *Electronic Government, an International Journal*. 12(1), 86–105.
16. Mani, K., Devi, A., 2017. Enhancing security in cryptographic algorithm based on LECCRS. *Electronic Government, an International Journal*. 13(1), 31–48.
17. Nielsen, M. M., 2016. E-governance and stage models: analysis of identified models and selected Eurasian experiences in digitising citizen service delivery. *Electronic Government, an International Journal*. 12(2), 107–141.
18. Rahman, M. H., Naz, R., Singh, G., 2016. E-government prospects and challenges in Fiji. *Electronic Government, an International Journal*. 12(2), 186–200.
19. Razak, F.Z.B.A., Bakar, A.A., Abdullah, W.S.W., 2017. How perceived effort expectancy and social influence affects the continuance of intention to use e-government. A study of a Malaysian government service. *Electronic Government, an International Journal*. 13(1), 691–80.
20. Shah, M., Chattopadhyay, N., 2016. M-government implementation in India: a comparative study based on elaboration likelihood model. *Electronic Government, an International Journal*. 12(4), 319–336.
21. Shao, B., Luo, X., Liao, Q., 2015. An architecture using formal interaction protocols for business process integration in e-government. *Electronic Government, an International Journal*. 11(4), 283–305.
22. United Nations E-Government Survey 2016: E-Government in Support of Sustainable Development. Retrieved from URL : <https://publicadministration.un.org/en/Research/UN-e-Government-Surveys>.

*Дрешпак Валерій Михайлович – доктор наук з державного управління, професор
Дніпропетровський регіональний інститут державного управління Національної
академії державного управління при Президентові України
Адреса: 49044, Дніпро, вул. Гоголя, 29
E-mail: profi1@ua.fm*

*Dreshpak Valerij M. – doctor of public administration, Full Prof.
Dnepropetrovsk regional institute of public administration, the National academy of public
administration, office of the President of Ukraine
Address: 29, Gogol Str., Dnipro, 49044, Ukraine
Email: profi1@ua.fm*